

Het eerste waar mijn oog op viel, was een bord in de vroegere moestuin. Daar waar sperzieboontjes hoorden te groeien stond tussen struiken een scheefgezakt bord met de tekst: 'Estate te koop'. Maar ik was niet opgegroeid op een estate, maar op een boerderij uit 1871, met een voorkamer en opkamer, met een wringhuis en boenhok, met paarden, koeien die steeds weer te weinig melk gaven, varkens die elke zomer een hoek van de vaarsloot tot een modderpoel omwoelden en lammetjes die soms door mijn moeder met de fles werden grootgebracht.

Ik was gekomen om die oude boerderij te zien aan de Kousweg, net voorbij een slappe bocht in de weg tussen Zevenhoven en Noorden in het Groene Hart van Zuid-Holland. 'Zomerzorg', stond er op het hek.

ISBN 978-94-6000-101-7

9 789460 001017

www.multilibris.nl

Harry Mourits
Zomerzorg

Harry Mourits
Zomerzorg
Geschiedenis van een boerderij

Multi**l**ibris

ML

© 2004, 2008 Harry Mourits
Vormgeving Wim ten Brinke BNO, Hilversum
Foto omslag Familearchief familie Mourits

ISBN 978 94 6000 101 7

www.MultiLibris.nl

Inhoud

- Woord vooraf 9
- 1 De vroegste geschiedenis 13
- 2 De kavels 95 en 96 23
- 3 Kousweg 7 29
- 4 De boerderij 35
- 5 De crisisjaren 45
- 6 De oorlog 51
- 7 De schooltijd 61
- 8 Rangen, standen en hokjes 75
- 9 Sla even een kruis door de kaas 85
- 10 De geur van hooi 97
- 11 Boompje verruilen 109
- 12 Als kinderen groot worden 119
- 13 Van vader op zoon 129
- 14 Van boerderij tot landgoed 135
- Geraadpleegde literatuur 147

*Ik blijf verlangen naar de uitgestrektheid van de polder.
Ieder voorjaar breken in mijn hart de paarden los, ieder
najaar wolken in mijn hoofd de spreeuwen. Er gaat
nauwelijks een dag voorbij, of ik wil terug. Terug naar
het vlakke land en de hemel daarboven. Terug naar het
gras en de koeien. Terug ook vooral naar mijzelf.*

CARL FRIEDMAN

Woord vooraf

*E*r is een tijd geweest dat ik er regelmatig langs reed; ook als ik er een omweg voor moest maken. Oppassend voor de zachte berm zette ik de auto dan aan de kant van de weg en terwijl mijn ogen over de weilanden met de vertrouwde blaarkoppen dwaalden, liet ik mijn herinneringen de vrije loop. Het deed me steeds weer goed die boerderij terug te zien, waarvan elk plekje me vertrouwd was. Het was – om met Wim Sonneveld te spreken – ‘daar waar ik geboren ben.’

Het is alweer enkele jaren geleden dat ik op die plek geweest ben. Soms voel ik me schuldig. Ik heb dan het gevoel dat ik me gedraag als een ondankbare zoon; als iemand die miskent hoeveel hij aan die oude boerderij en haar bewoners te danken heeft.

Toen ik recent op een verjaardag een mij volstrekt onbekende mijnheer tegen een al even onbekende mevrouw hoorde zeggen: ‘Weet je dat die boerderij aan de Kousweg in Zevenhoven te koop staat?’ klonk het voor mij als een overlijdensbericht. Als nabestaande besloot ik onmiddellijk op condoleancebezoek te gaan.

Het eerste waar mijn oog op viel, was een bord in de tuin; een tuin die vroeger moestuin was. Daar waar

sperzieboontjes hoorden te groeien stond nu tussen struiken een scheefgezakt bord met de tekst: 'Estate te koop; te bevragen bij de makelaars.' Verder zag ik niets; niets van wat ik had willen zien. Alles ging schuil achter dichte struiken en hoge bomen. Het woonhuis met zijn iets verzakte voorgevel, de stal met zijn rieten dak, de stenen schuur, de hooiberg en de kalfjesschuur met een uit zijn hengsels gezakt deurtje. Was dat alles er nog wel? Betekende *estate* niet landgoed? Maar ik was niet opgegroeid op een landgoed, maar op een boerderij uit 1871 met nog geen twintig hectaren – weinig vruchtbaar – land. Een boerderij met een voorkamer en opkamer, met een wringhuis en boenhok; met een breed scala aan dieren: de paarden (mijn vaders trots), de koeien die steeds weer te weinig melk gaven, de varkens die elke zomer een hoek van de vaarsloot tot een modderpoel omwoelden, de lammetjes die soms door mijn moeder met de fles werden grootgebracht. Ik had in de kalfjesschuur de scherpe tongen willen voelen wanneer je die pasgeboren beestjes op je hand liet zuigen. Ik had willen zien of de praam er nog lag, waarmee wij als kinderen met een groot koedek als zeil door de nauwe vaarsloot laveerden.

Maar ik heb niets van dat alles gezien. Ik ben niet achter de dichte struiken en hoge bomen gaan kijken, omdat ik geen bewijs wilde voor wat ik vreesde. Misschien was alles wel gesloopt of gemoderniseerd. Daarvoor was ik niet gekomen. Ik was gekomen om die oude boerderij te zien aan de Kousweg, net voorbij een

slappe bocht in de weg tussen Zevenhoven en Noorden in het Groene Hart van Zuid-Holland. ‘Zomerzorg’, stond er op het hek.

Thuisgekomen zei ik tegen mijn dochter: ‘Gek eigenlijk, daar ligt een stuk geschiedenis. Wat denk je, zou het nou echt allemaal weg, allemaal voorbij zijn?’ Haar antwoord was: misschien wel; tenzij jij het opschrijft. Ik ben haar dankbaar voor dat advies.

De vroegste geschiedenis

*W*anneer ik vroeger zei dat ik uit Zevenhoven kwam, werd steevast gevraagd waar ‘dat gat’ lag, gecombineerd met de veronderstelling dat het grondgebied van ons dorp uit niet meer dan zeven hoeven, zeven boerderijen bestond. Ik had de vraagsteller de mond kunnen snoeren door op te merken dat de naam Zevenhoven verwijst naar een gebied aan de westkant van de Kromme Mijdrecht, dat omstreeks het jaar 1100 op basis van zeven hoeven ‘verhoefslaagd’ werd in het onderhoud van de zeedijk en dat dit heel wat anders is dan een gehucht met slechts zeven boerderijen. Maar dat wist ik toen zelf nog niet.

Rond 1100 bestond de streek ‘omsloten door de Kromme Mijdrecht, De Meije, de Aar en de Drecht uit moeilijk doordringbare veenwildernissen, begroeid met berken, wilgen, elzen en andere loofbomen en met veenmossen en zegge. In de ogen van de moderne mens,’ zo schrijft de Historische Kring Zevenhoven, ‘zou het ongetwijfeld een prachtig natuurgebied geweest zijn, waarvan de ongereptheid enigermate vergeleken kan worden met de huidige Biesbosch, met de Boschplaat op Terschelling of, om dichterbij huis te

blijven, met de moerasbossen in de Nieuwkoopse Plas-
sen.’

Maar het liep anders. Blijkens een oorkonde uit 1085 schonk de Utrechtse bisschop Koenraad dit gebied, dat werd aangeduid als ‘*terram palustrem in midreth*’ (het moerasland in het gebied van Mijdrecht) aan het kapittel van St. Jan te Utrecht. Niet lang na 1085 besloot het kapittel, de Proosdij van Sint Jan, tot een grote ontginning. Die ontginning verliep in verschillende fasen en moet bij elkaar enkele tientallen jaren geduurd hebben; de huidige Molenweg, het Zuideinde, de Dorpsstraat en het Noordeinde van Zevenhoven vormden het sluitstuk van de ontginning. De feitelijke stichting van het dorp Zevenhoven ligt rond het midden van de twaalfde eeuw.

De Molenweg was in onze jeugd een rotweg. Het was een hobbelig pad, waarop nauwelijks te fietsen viel en dat verboden was voor auto’s. De grootste gaten werden gedicht door rode stukken steen en puin. Wij noemden het dan ook de Rooie Dijk. Het pad liep van het zuideinde van het dorp Zevenhoven tussen de weilanden door naar daar waar nu de Prokade begint. Op de kruising van de Rooie Dijk en de Kousweg stond ‘de doornen heining’; een aantal verwaarloosde heggen en struiken met scherpe doornen. Lopend naar school kwamen wij er elke dag langs. De moedigste van ons ging er wel eens naar bramen zoeken, maar over het algemeen meden wij die plek sinds we ontdekt hadden dat achter een paar struiken regelmatig een dronken

man zijn roes lag uit te slapen. En wij waren gewaarschuwd: blijf uit de buurt want zo'n vent pakt je. Wanneer ik er nu langs kom, heb ik soms de neiging om even van dichtbij te kijken of er nog lege drankflessen liggen.

Het nieuw ontgonnen land werd zowel voor landbouw als veeteelt gebruikt. Maar door het droogvallen van het veen ging de bodem krimpen. Bovendien steeg de zeespiegel. Beide factoren maakten het noodzakelijk dat er dijken werden aangelegd om het rivierwater te keren. Ook waren er molens nodig om het overtollige water op de rivieren te lozen. Daarmee was het gebied van Zevenhoven feitelijk een polder geworden.

Het veen in de polder bleek gewilde brandstof. Eerst werd alleen turf gestoken voor eigen gebruik, maar al gauw ook ten behoeve van de bewoners van omliggende steden. Het bleef niet bij het turf *steken* tot op het grondwater, men ging ook de daaronder liggende turf *opbaggeren*. Er ging veel land verloren en dat betekende het einde van menige boerderij. In het boekje *Zevenhoven, een dorp dat bleef* wordt gezegd dat er van het dorp 'nauwelyks zo veel land is overgebleven, als men van nooden heeft om een enkel beest te weiden.' Even overheerste de angst dat het hele dorp onder water zou verdwijnen, zoals met het naburige dorpje Schoot was gebeurd. Om dat gevaar voor Zevenhoven te keren, kwam er in 1790 een bepaling waarin werd vastgelegd dat turfsteken alleen toegestaan was als er ook werd drooggemaakt.

Geraadpleegde literatuur

- Berends, Lambiek, *Het Parool, 1940-1990* (Amsterdam: Bert Bakker, 1990)
- Broekhuysse-Brom, Margriet, e.a., *Heilige huizen en heilige huisjes* (Noorden: Bert Post, 1994)
- Charles, J.B., *De gedichten tot 1963* (Amsterdam: De Bezige Bij, 1963)
- Coninck, Pieter de en Paul Dirkse, *Roomsch in alles. Het rijke roomse leven, 1900-1950* (Zwolle: Waanders, 1996)
- Coolen Antoon, *Roggeoogst* in het weekblad *De Katholieke Illustratie*, 83^e jaargang, nummer 33
- Cruyningen, Piet van e.a., *Het boerderijen boek* (Zwolle: Waanders, 2003) Stichting Historisch Boerderij-Onderzoek.
- Esterik, Chris van, *Een jongen van het dorp. Honderd jaar Ingen, een dorp in de Betuwe* (Amsterdam: Bert Bakker, 2003)
- Eijs, Wim e.a.(redactie) *Rondom Niewecoop* (Historisch Genootschap Nieuwkoop)
- Heijting, Willem, e.a., *Zevenhoven, een dorp dat bleef* (Stichting Historische Kring Zevenhoven)
- Hinsbergen, Ph.J.C.G. van, *Bijdrage tot de geschiedenis*

- van de gemeente Nieuwkoop en haar onderdelen
(uitgave in eigen beheer, 1961)
- Historische Kring Liemeer, *De baardman*; periodieke
uitgave
- Hollestelle, J.B.W., *Inventaris van het archief der polder
Zevenhoven, Nieuwveen en Mijdrecht, 1770-1951*
(Archief Rijnland)
- Joode, Ton de, *Landleven, het boerenbestaan van toen*
(Weert: Uitgeverij M & P BV, 1990)
- Jonge, L. de, *De Bezetting*, dl 2 (Amsterdam: Querido,
1964)
- Kalman en Overeem, *Beschouw ons maar als een uitzon-
dering* (Baarn: Fontein, 1999)
- Kossmann, E.H., *De Lage Landen 1780-1980. Twee
eeuwen Nederland en België* (Amsterdam: Elsevier,
1978)
- Mak, Geert, *De eeuw van mijn vader* (Amsterdam:
Atlas, 1999)
- Manning, A.F. e.a., *Algemene Geschiedenis der Neder-
landen*, dl. 14 (Amsterdam: Van Dishoek, 1979)
- Most, Ger van der, e.a., *Noorden, een dorp apart*
(Noorden: Bert Post, 1998)
- Plas, Michel van der (ed.) *Uit het rijke Roomsche leven*
(Utrecht: Amboboeken)
- Righart, Hans, *De eindeloze jaren zestig* (Amsterdam:
De Arbeiderspers, 1995)
- Röling, Hein, *Genealogie Mourits (RK tak)* (uitgave in
eigen beheer, 1995)
- Stokvis, Pieter, *Huiselijk leven in de 20^e eeuw*

(Rotterdam: Ad Donker, 2002)
Thurlings, J.M.G., *De wankele zuil* (Nijmegen:
Dekker & van de Vegt, 1971)
Valk, Maarten (red.), *De Kroniek van Nederland*
(Amsterdam: Elsevier, 1987)